

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาค้นคว้า เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยและเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ตำราทางวิชาการ หนังสือที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7
3. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และ 2535
4. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7
5. แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ระยะ 6 และ 7
6. งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานและสาระเนื้อหาของสิ่งแวดล้อม
7. บทความ เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา หนังสือพิมพ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารดังกล่าว เป็นพื้นฐานประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวัน 4 ประเภทคือ ประเภทประชานิยม ประเภทคุณภาพ ประเภทกึ่งคุณภาพและกึ่งประชานิยม และประเภทธุรกิจ ซึ่งจากการแบ่งหนังสือตามประเภทเนื้อหา (นิธินันท์ ประกอบทรัพย์, 2534: 38) โดยเลือกหนังสือพิมพ์รายวันประเภทละ 2 ชื่อฉบับ การเลือกหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับใช้สถิติการจัดอันดับความนิยมของบุคคลทั่วไปที่มีต่อหนังสือพิมพ์รายวันซึ่งได้จากการสำรวจของเวอร์เท็กซ์ มาร์เก็ต รีเสิร์ช (Vertex Market Research (VMR)) (Media, 1994: 26-27) และจัดรายชื่อหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละชื่อฉบับเข้าตามประเภทการแบ่งหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์รายวันที่เลือกได้คือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และเดลินิวส์
2. หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน และสยามรัฐ
3. หนังสือพิมพ์ประเภทกึ่งคุณภาพและกึ่งประชานิยม ได้แก่ หนังสือพิมพ์บ้านเมืองและแนวหน้า
4. หนังสือพิมพ์ประเภทธุรกิจ ได้แก่ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจและผู้จัดการ

รายวัน

การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวัน 4 ประเภท จำนวน 8 รายชื่อฉบับนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงเวลาที่จะศึกษา คือ ตั้งแต่วันอังคารที่ 1 มีนาคม 2537 ถึง วันอังคารที่ 28 กุมภาพันธ์ 2538 ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อกำหนดวันที่จะนำหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 8 รายชื่อฉบับมาศึกษาจากช่วงเวลาดังกล่าว โดยปฏิบัติตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. แบ่งหน่วยเดือนแต่ละเดือนออกเป็น 4 อาทิตย์
2. ผู้วิจัยเขียนฉลากชื่อวันทั้ง 7 วัน ตั้งแต่วันอาทิตย์ จนถึงวันเสาร์ และสุ่มตัวอย่างโดยวิธีจับฉลากอาทิตย์ละ 2 วัน ภายใน 1 เดือน ผู้วิจัยจะได้จำนวนวันสำหรับที่จะนำหนังสือพิมพ์มาวิเคราะห์ทั้งสิ้น 8 วัน วันละ 8 ชื่อฉบับ รวมใช้หนังสือพิมพ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา 64 ฉบับต่อเดือน ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นเวลา 12 เดือน ตั้งแต่วันอังคารที่ 1 มีนาคม 2537 ถึง วันอังคารที่ 28 กุมภาพันธ์ 2538 รวมหนังสือพิมพ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาทั้งสิ้น 768 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อบันทึกจำนวนความถี่ของข้อมูลลงในตารางดังกล่าว ในตารางวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ประกอบด้วย ชื่อตารางลักษณะเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ชื่อหนังสือพิมพ์และชื่อคอลัมน์ต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างตารางการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ภายใต้อำนาจแนะนำของท่านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์

ตาราง แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน ฉบับประจำวันที.....

ลักษณะเนื้อหาสิ่ง แวดลอมศึกษา	หนังสือพิมพ์	คอลัมน์	1. สิ่งแวดลอมและ ระบบนิเวศ						2. ปัญหา สิ่งแวดลอม			3. มาตรการในการป้องกัน แกไขและอนุ- รักษทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม	
			1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2
			กรุงเทพ- ธุรกิจ	1									
	2												
	3												
	4												
	5												
	6												
	7												
ผู้จัดการ รายวัน	1												
	2												
	3												
	4												
	5												
	6												
	7												

หมายเหตุ:

ก. ลักษณะเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษา

1. สิ่งแวดลอมและระบบนิเวศ

1.1 ความหมายและองค์ประกอบของสิ่งแวดลอม

1.2 ประโยชน์ของสิ่งแวดลอม

2. ปัญหาสิ่งแวดลอม

2.1 ปัจจัยที่เป็นตัวทำลายสิ่งแวดลอม

2.2 ประเภทของปัญหาสิ่งแวดลอม

1.3 ความหมายและองค์ประกอบของระบบนิเวศ	2.3 ผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ
1.4 กระบวนการพื้นฐานของระบบนิเวศ	
1.5 หน้าที่ขององค์ประกอบต่างๆในระบบนิเวศ	3. <u>มาตรการในการดำเนินการป้องกันแก้ไขและ</u>
1.6 การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อ	<u>อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</u>
องค์ประกอบทางระบบนิเวศ	3.1 มาตรการในการป้องกันและแก้ไขสิ่งแวดล้อม
	3.2 ความหมายและวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข. คอลัมน์ในหนังสือพิมพ์รายวัน

1. ข่าวทั่วไป
2. ข่าวต่างประเทศ
3. บทบรรณาธิการ
4. บทความหรือสารคดี
5. ข่าวสังคม
6. เรื่องเด็กและเยาวชน
7. การ์ตูน

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์เนื้อหาด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

- 4.1 ผู้วิจัยสำรวจเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยจะพิจารณาทั้งฉบับยกเว้นหน้าโฆษณาบันเทิงและนวนิยายในหนังสือพิมพ์รายวัน 8 รายชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน สยามรัฐ บ้านเมือง แนวหน้า กรุงเทพธุรกิจ และผู้จัดการรายวัน ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2537 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2538
- 4.2 ผู้วิจัยศึกษาข่าวสิ่งแวดล้อมศึกษาครั้งละหนึ่งข่าว โดยอ่านจับใจความสำคัญของข่าวสิ่งแวดล้อมศึกษาดังกล่าวว่ามีประเด็นสำคัญไปในทิศทางใด ตามกรอบการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)

4.3 เมื่อผู้วิจัยอ่านข่าวสิ่งแวดล้อมศึกษาจำนวนหนึ่งข่าวจบ จะลงความเห็นเกี่ยวกับใจความสำคัญของข่าว โดยขีดรอยคະแนนหนึ่งขีดให้ตรงกับเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ในตารางการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นจากกรอบขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)

4.4 จากข่าวสิ่งแวดล้อมศึกษาจำนวนหนึ่งข่าว ผู้วิจัยจะขีดรอยคະแนนได้หนึ่งขีดเท่านั้น กรณีที่ข่าวสิ่งแวดล้อมหนึ่งข่าวนำเสนอเนื้อหาหลายประเด็น ผู้วิจัยจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของผู้เขียนข่าวสิ่งแวดล้อมดังกล่าวเป็นหลัก

4.5 กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับลักษณะเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาคลุมเครือไม่สามารถแยกลักษณะเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาได้ ผู้วิจัยจะรวบรวมเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตัดสิน (ดูในภาคผนวก ก.)

ขั้นตอนที่ 5 การทดลองวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา

ในการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวันครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน 4 ประเภท จำนวน 8 รายชื่อฉบับ กล่าวคือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์มติชน หนังสือพิมพ์สยามรัฐ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง หนังสือพิมพ์แนวหน้า หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ และหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์จริงด้วยกรอบการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวันที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองวิเคราะห์ มีจำนวนทั้งสิ้น 16 ฉบับ โดยวิเคราะห์หนังสือพิมพ์รายวัน 4 ประเภท ๆ ละ 2 ฉบับ เป็นเวลา 2 วัน เริ่มศึกษาตั้งแต่ฉบับประจำวันจันทร์ที่ 19 ธันวาคม 2537 ถึงวันอังคารที่ 20 ธันวาคม 2537 เมื่อผ่านขั้นตอนนี้เรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิเคราะห์จริง ซึ่งในการทดลองวิเคราะห์เพื่อให้การวิเคราะห์เนื้อหาที่มีความถูกต้องมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จึงจำเป็นต้องมีการทดสอบหาความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ในการวิเคราะห์ดังนี้

5.1 การหาความตรง (Validity) ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยทำการทดลองวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์รายวัน แต่ละชื่อฉบับ โดยใช้ตารางวิเคราะห์ตามกรอบที่กำหนดไว้ และเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นก็นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน (ดูภาคผนวก ก.) วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาความตรงในการวิเคราะห์ ปรากฏว่าผู้ทรงคุณวุฒิได้

ทำการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดลอมในหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 16 ฉบับ แล้วมีความเห็นสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของผู้วิจัยทุกประการ แสดงให้เห็นแล้วว่า การทดลองวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาของผู้วิจัยมีความตรงในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาต่อไป

5.2 การหาความเที่ยง (Reliability) ในการทดลองวิเคราะห์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน แต่ละชื่อฉบับ จำนวนชื่อฉบับละ 2 วัน ตั้งแต่วันจันทร์ที่ 19 ธันวาคม 2537 ถึงวันอังคารที่ 20 ธันวาคม 2537 ไปตรวจสอบหาความเที่ยง (Reliability) โดยใช้ตารางวิเคราะห์ตามกรอบที่กำหนดไว้ เว้นระยะ 1 สัปดาห์ จึงนำเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวันชุดเดิมมาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกับการวิเคราะห์ในครั้งแรก แสดงว่าการวิเคราะห์ในครั้งนี้มีความเที่ยง ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาว่าหนังสือพิมพ์รายวันเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมศึกษามากน้อยอย่างไรในแต่ละประเภทของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยใช้การนับความถี่ในแต่ละประเภทของหนังสือพิมพ์รายวัน แล้วเปรียบเทียบการเสนอเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาเป็นค่าร้อยละของความถี่ของหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละประเภทในการเสนอเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในลักษณะต่างๆ ความถี่ทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันในด้านสิ่งแวดลอมศึกษา ได้นำมาวิเคราะห์ดังนี้

6.1 รวมความถี่เนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในแต่ละฉบับของหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 4 ประเภท

6.2 การหาค่าร้อยละของความถี่ของเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์แต่ละประเภท โดยการนำค่าความถี่ของเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละประเภท คูณด้วยจำนวน 100 และหารด้วยจำนวนความถี่รวมของหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ประเภท ดังสูตร

$$P = \frac{n}{N} \times 100$$

- P = ร้อยละของความถี่ของเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์
แต่ละประเภท
- n = จำนวนความถี่ของเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน
แต่ละประเภท
- N = จำนวนความถี่ของเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน
ทั้ง 4 ประเภท

ขั้นตอนที่ 7 การสรุปและการอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวันจากเดือนมีนาคม 2537 ถึง เดือน กุมภาพันธ์ 2538" ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลถึงปริมาณและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาของหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 4 ประเภทกล่าวคือ หนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพและกึ่งประชานิยม และหนังสือพิมพ์รายวันประเภทธุรกิจ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบปริมาณและลักษณะเนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาที่ปรากฏในหนังสือรายวันทั้ง 4 ประเภท โดยสรุปผลจากค่าร้อยละในขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบในการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิ่งแวดลอมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน จากเดือนมีนาคม 2537 ถึง เดือน กุมภาพันธ์ 2538" มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้ หนังสือพิมพ์อันเป็นหน่วยหนึ่งของสถาบันสื่อมวลชน ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในสังคมปัจจุบัน ทำหน้าที่ให้ข่าวสาร ความรู้ ให้การศึกษาแก่บุคคลทั่วไปในลักษณะของการศึกษาแบบธรรมดาศึกษา (Informal Education) โดยเฉพาะในเรื่องของสิ่งแวดลอม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของคนทุกคนมิใช่บุคคลที่อยู่ในระบบโรงเรียนเท่านั้น ช่วยกันดูแลรักษาและอนุรักษ์ให้สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดลอมอย่างประหยัด คุ่มค่าและยาวนานที่สุด

ปริมาณและลักษณะ เนื้อหาสิ่งแวดลอมศึกษาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์แต่ละประเภท อาจจะมีความแตกต่างกันหรือไม่นั้น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลในลักษณะ เฉพาะของหนังสือพิมพ์แต่

ละประเภทและจะอภิปรายในเชิงพื้นฐานการศึกษาทางสังคมและวัฒนธรรมว่ามีบทบาทของสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ในการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษามีประโยชน์และมีความสำคัญอย่างไรต่อมวลชนในสังคม ตลอดจนอภิปรายถึงพื้นฐานการศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พื้นฐานการศึกษาทางเศรษฐกิจ พื้นฐานการศึกษาทางการเมือง และพื้นฐานการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีว่ามีผลกระทบอย่างไรต่อการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาของแต่ละคอลัมน์ในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งข้อมูลในการอภิปรายผลนั้น ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต้น ประกอบกับการค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติม รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ประเภท กล่าวคือหนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ หนังสือพิมพ์รายวันประเภทกึ่งคุณภาพ และกึ่งประชานิยม หนังสือพิมพ์รายวันประเภทธุรกิจ จำนวนทั้งสิ้น 4 ท่าน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้อภิปรายถึงการนำเอาข้อความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวันไปใช้ประโยชน์ในวงการการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และแบบปกติวิสัยอีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย